

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Гутман Г.В. Формы кооперативного движения в условиях рыночных реформ: монография / Гутман Г.В., Дигилина О.Б., Чукин Н.И., Ситько В.П., Калмыков В.В. – М: Издательско-торговая корпорация “Дашков и К”, 2003. – 384 с.
2. Зіновчук В.В. Міжнародні принципи фермерської кооперації / Зіновчук В.В. // Сільські обрії – 1997. – № 10-12. – С.19-22.
3. Зіновчук В.В. Організаційні основи сільськогосподарського кооперативу. Вид. друге: доп. і перероб. / Зіновчук В.В. – К.: Логос, 2001.– 380 с.
4. Мартынов В.Д. Аграрные отношения и сельскохозяйственная кооперация в Швеции. – М., 1967. – 128 с.
5. Марченко В. Організаційні форми використання сільськогосподарської техніки / Марченко В., Сінько В. // Пропозиція – 2006. – № 2 – С. 130-136.
6. Минаков И.А. Кооперация и агропромышленная интеграция в АПК / Минаков И.А. – М.: Колос С, 2007. – 264 с.
7. Сахарова Д.Б. Истории и теория кооперативного движения: учеб. пособие / Сахарова Д.Б., Котов И.С. – 2-е изд., испр. – Минск: Новое знание, 2009. – 279 с.
8. Сільськогосподарська кооперація: суть та проблеми розвитку в Україні / [за ред. д.е.н. М.Й.Маліка]. – К.: ІАЕ УААН, 1999. – 166 с.
9. Ткач А.В. Сельскохозяйственная кооперация: учеб. пособие / Ткач А.А. – 3-е изд., испр. и доп. – М.: Издательско-торговая корпорация “Дашков и К”, 2005. – 364 с.
10. Ушкаренко Ю.В. Механізм державної підтримки кооперативних підприємств / Ушкаренко Ю.В. // Таврійський науковий вісник: зб. наук. праць ХДАУ. [вип. 50]. – Херсон:Айлант, 2007. – С. 277-283.

УДК 338.43 (075.8)

**ПРІОРИТЕТНІ НАПРЯМИ ДЕРЖАВНОЇ ПІДТРИМКИ
ФЕРМЕРСЬКИХ ГОСПОДАРСТВ ХЕРСОНСЬКОЇ ОБЛАСТІ**

В.В.ДЄБРОВ – д.с.-г.н., професор,

С.М.ТОРСЬКА – к.с.-г.н., доцент, Херсонський ДАУ

Постановка проблеми. В умовах подолання національною економікою наслідків фінансової кризи особливого значення набуває становлення аграрного сектора з розвиненою матеріально-технічною базою, налагодженою і добре функціонуючою системою фінансової державної підтримки.

Розвиток агропромислового комплексу і сільського господарства, як його основи, визначає потенціал інших галузей економіки, рівень продовольчої безпеки держави та соціально-економічну ситуацію в країні.

Ситуація, що склалася в сільському господарстві, потребує розробки та впровадження нових підходів до аграрної політики, яка бу-

ла б спрямована забезпечити стабільний розвиток агропромислового комплексу в умовах відкритого конкурентного середовища, функціонування прозорого аграрного ринку та створення засад для фінансової самодостатності сільськогосподарських підприємств, фермерських і приватних підсобних господарств. Успішна реалізація зазначених заходів неможлива без упровадження системи державної підтримки сільського господарства.

Стан вивчення проблеми. У розвинутих країнах світу державне втручання в аграрний сектор вважається обов'язковою умовою ефективного функціонування економіки. Необхідність державної підтримки сільського господарства обумовлена не лише великою залежністю від погодних умов, але й надто повільним обігом грошей порівняно з іншими галузями економіки. Усе це диктує нагальну необхідність надання значної допомоги сільському господарству з боку держави.

У нашій країні в даний час застосовується кілька методів бюджетного фінансування виробничої і інвестиційної діяльності аграрних підприємств. До них, зокрема, можна віднести надання прямої бюджетної підтримки, фінансування цільових програм, пов'язаних з функціонуванням аграрного сектора економіки, а також зниження податкового навантаження. Серед програм, спрямованих на поліпшення фінансової підтримки аграрного сектора, є: здешевлення кредитів через бюджетне субсидування відсоткових ставок за кредитами; операції НАК "Украгролізінг"; заходи з забезпечення підприємств агропромислового комплексу сільськогосподарською технікою вітчизняного виробництва; фінансова підтримка через Український державний фонд підтримки фермерських господарств; здешевлення вартості страхових премій, фактично сплачених суб'єктами аграрного ринку; державне пільгове кредитування індивідуальних сільських забудовників.

Окремі аспекти даної проблематики аналізувалися в наукових працях вітчизняних економістів, зокрема О.Є.Гудзь, М.Я.Дем'яненко, П.Т.Саблука, І.О.Луніної, К.В.Павлюк, О.В.Гаврилюк. Ю.О.Лупенко та ін.

Завдання і методика досліджень. Основним завданням проведених досліджень є вивчення пріоритетних напрямів державної підтримки фермерських господарств Херсонської області. Методичною основою виконаних досліджень є діалектичний метод пізнання соціальних і економічних проблем, основні положення економічної теорії.

Методи дослідження – аналіз, синтез, експертні оцінки.

Результати досліджень. Херсонська область за природними, кліматичними, географічними, економічними та демографічними факторами має усі передумови для успішного функціонування фермерських господарств. Станом на 1.01.2009 року зареєстровано 2559 таких господарств. Загальна площа сільськогосподарських угідь, якою користуються фермери, становить 253,8 тис.га, у тому числі 246,1 тис.га рілля. Фермерські господарства виробляють 10-12%

продукції рослинництва, 5-8% продукції тваринництва від загального їх обсягу по області.

Однак, фінансовий стан їх залишається незадовільним, що в значною мірою впливає на можливості придбання для користування новітньої техніки і технологій, виконання в повному обсязі запланованих заходів з обробітку ґрунту, збирання врожаю, підготовки продукції до реалізації, на вирішення проблеми переходу на госпрозрахунок і самофінансування. У такій ситуації фермери повинні розраховувати на фінансову підтримку держави.

У 2009 році розміри бюджетних асигнувань Міністерства аграрної політики України на підтримку аграрного сектора скоротилися у 1,7 рази порівняно з попереднім роком і склали 6,4 млрд.грн. На підтримку безпосередньо фермерських господарств спрямовані такі програми, як "Фінансова підтримка фермерських господарств" та "Надання кредитів фермерським господарствам", обсяг фінансування яких становив у 2009 році 58 млн.грн., або тільки 1,5% цільового фінансування аграрної галузі і є набагато меншим від реальної потреби коштів. Основні напрями фінансової підтримки фермерських господарств Херсонської області наведені в табл. 1.

За чотири останні роки фінансова підтримка держави фермерських господарств характеризується нестабільністю і постійними змінами пріоритетів.

Так, у 2006 році основні фінансові надходження для підтримки фермерських господарств були зосереджені на компенсації витрат на закладку багаторічних насаджень (2544,0 тис.грн.) та здешевлення сільськогосподарської техніки вітчизняних виробників (669,5 тис.грн.). Їх питома вага в загальній підтримці фермерів становила 60,8 та 16,0%. Значно менше коштів виділялось на здешевлення довгострокових кредитів (87,4 тис.грн.).

У наступному 2007р. році значна увага з боку держави приділялась підтримці зрошення (5842,7тис.грн.), підтримці посівів озимих культур (7841,4тис.грн.) та компенсації витрат на закладку багаторічних насаджень (2007,0тис.грн.). Їх питома вага в загальній підтримці фермерських господарств складала – 33,3; 44,7 та 11,4% відповідно. У цьому році значно зросли суми, виділені державою фермерам на здешевлення довгострокових та короткострокових кредитів (на 877,9 та 520,4 тис.грн. відповідно). Вдалим у масштабах фінансової підтримки фермерських господарств можна вважати і 2008 рік. Із загальної суми 194,4 млн.грн., виділених для підтримки усіх сільськогосподарських товаровиробників, 17,4 млн.грн. отримали фермерські господарства.

Таблиця 1 – Динаміка та основні напрями фінансової підтримки фермерських господарств Херсонщини

Назва програми	2006 рік			2007 рік			2008 рік			2009 рік		
	Всього	Ферм. господарства	% до загального обсягу	Всього	Ферм. господарства	% до загального обсягу	Всього	Ферм. господарства	% до загального обсягу	Всього	Ферм. господарства	% до загального обсягу
Селекція в рослинництві	3654,0	79,0	2,2	2088,9	78,8	3,8	2145,0	183,0	8,5	-	-	-
Здешевлення короткострокових кредитів	9724,2	87,4	0,9	10026,9	607,8	6,1	11832,1	1231,1	10,4	9224,5	994,8	10,7
За складні кліматичні умови	522,1	19,4	3,7	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Компенсація за багаторічні насадження	40318,0	2544,0	6,3	57342,8	2007,0	3,5	44066,9	3404,8	7,7	30640,0	1500,0	4,9
Здешевлення довгострокових кредитів	2564,6	85,3	3,№	15992,6	963,2	6,0	76133,9	4247,5	5,6	21924,9	1821,2	8,3
Підтримка на зрошення	7454,4	697,8	9,4	53199,8	584,7	10,9	35373,6	3063,9	8,7	26042,1	1278,7	4,9
Здешевлення с-г. техніки вітчизняного виробництва	1016,1	669,5	65,9	4067,6	198,7	4,9	3440,0	769,2	22,3	-	-	-
Підтримка за посіви озимих культур	-	-	-	26987,6	7841,4	29,1	21467,1	4584,5	21,3	-	-	-
Підтримка виробництва продукції тваринництва	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3199,5	75,4	2,№
Разом виробництво продукції тваринництва	65253,4	4182,4	6,4	112663,4	17539,6	15,5	194458,6	17484,0	9,0	91030,9	5670,1	6,2

У 2008 р., як і в попередні роки державна підтримка була направлена на збільшення виробництва зерна озимих культур (4584,5 тис.грн.), на компенсацію витрат на закладку багаторічних насаджень (3404,8 тис.грн.), на здешевлення середньо- та довгострокових кредитів (4247,5 тис.грн.), на підтримку зрошення (3063,9 тис.грн.). За цими програмами питома вага коштів, виділених фермерам, по відношенню до коштів, виділених усього по області, складала відповідно – 21,3; 7,7; 5,6 і 8,7%.

Світова фінансова криза призвела до значних фінансових обмежень як держави, так і сільськогосподарських підприємств. З одного боку спостерігається значне зростання вартості позикових коштів, фінансових ресурсів і різке обмеження доступу до кредитів, з іншого – зниження цін на сільськогосподарську продукцію та підвищення цін на виробничі ресурси (добрива, пальне, насіння). Названі чинники вплинули на результати діяльності підприємств аграрного сектора і вибір ними пріоритетних напрямів фінансування. У скрутному становищі опинилась і фінансова система держави. Це не могло не позначитися на величині коштів, що виділяє держава для підтримки товаровиробників.

У 2009 році не фінансувались з бюджету програми селекції в рослинництві, здешевлення сільськогосподарської техніки вітчизняного виробництва, не стимулювались посіви озимих культур. Із виділених 5,6 млн.грн. державної фінансової підтримки фермерських господарств 1,8 млн. пішли на здешевлення середньо- та довгострокових кредитів, 1,5 млн. грн. – на компенсацію витрат на закладку багаторічних насаджень, 1,2 млн.грн. – на підтримку зрошення.

Аналізуючи дані змін в пріоритетах фінансової підтримки фермерських господарств за останні чотири роки (табл. 2), треба відмітити як загальні, так і за окремими програмами певні тенденції і закономірності.

По-перше, у 2009 році порівняно з 2006 роком значно зросли суми фінансової підтримки як аграрного сектора області взагалі, так і фермерських господарств, зокрема. Якщо у 2006 році на підтримку сільського господарства держава виділила 65,2 млн.грн., то у 2009 році – 91,0 млн.грн.; зростання становить 15,8 млн.грн. або 135,5%. Допомога фермерським господарствам за вказані роки становила 4,2 та 5,6 млн.грн. відповідно.

Найбільш сприятливим у цьому плані був 2008 рік, коли на підтримку аграрного сектора було виділено 194,4 млн.грн., з них для фермерських господарств – 17,5 млн.грн.

По-друге, у зв'язку з інфляцією, подорожчанням насіння, добрив, паливних ресурсів, робочої сили фермерським господарствам вести свою виробничу діяльність без залучення кредитних ресурсів стало майже неможливо. Одночасно вартість кредитів теж підвищилась. Банківські установи збільшують ставки, не бажаючи покривати ризи-

ки за рахунок власних коштів. Тому одним із пріоритетних напрямів підтримки фермерських господарств є здешевлення кредитів.

Таблиця 2 – Зміни в пріоритетах фінансової підтримки фермерських господарств

Назва програми	2009 р., тис.грн. ± до		2009 р., % до	
	2006 р.	2008 р.	2006 р.	2008 р.
Селекція в рослинництві	- 79,0	-183,0	-	-
Здешевлення короткострокових кредитів	+907,4	-236,3	1138,2	80,8
За складні кліматичні умови	-19,4	-	-	-
Компенсація за багаторічні насадження	-1044,0	-1904,8	58,9	44,0
Здешевлення середньо- та довгострокових кредитів	+1735,9	-2426,3	2135,0	42,8
Підтримка зрошення	+580,9	-1785,2	183,2	41,7
Здешевлення с.-г. техніки вітчизняних виробників	-669,5	-769,2	-	-
Підтримка посівів озимих культур	-	-4584,5	-	-
Підтримка виробництва продукції тваринництва	+75,4	+75,4	-	-
Разом за усіма програмами	+14877	-11813,9	135,5	32,4

Так, у 2009 році, порівняно з 2006 роком, за цією програмою було виділено на 907,4 тис.грн. (здешевлення короткострокових кредитів) та на 17358,9 тис.грн. (здешевлення середньо- та довгострокових кредитів) більше. Це дозволило фермерам вкладати значні кошти в розвиток та оновлення основних засобів, придбання нової техніки, новітніх технологій.

Уперше за останні чотири роки держава надала певні кошти на підтримку виробництва продукції тваринництва. На розвиток цієї програми виділено всього по області 3199,5 тис.грн., у т.ч. фермерським господарствам 75,4 тис.грн.

У зв'язку з кризою в економіці в 2009 році цілий ряд програм не профінансований зовсім: це підтримка селекції в рослинництві, за складні кліматичні умови, здешевлення сільськогосподарської техніки вітчизняного виробництва, підтримання посівів озимих культур.

Висновки та пропозиції:

1. Розвиток агропромислового комплексу, сільського господарства як його основи визначає потенціал інших галузей економіки, рівень продовольчої безпеки держави та соціально-економічну ситуацію в країні. Тому його підтримка повинна бути одним із пріоритетів економічної політики держави.

2. Основними напрямками державної підтримки фермерських господарств у даний час поступово стає не безоплатне надання коштів з бюджету, як це було раніше, а пільгове кредитування з відшкоду-

ванням за рахунок бюджетних коштів різниці в процентних ставках за кредити.

3. Фінансова підтримка фермерських господарств з боку держави залишається незначною, а механізм її надання незрозумілим та недосконалим, чітко визначених пріоритетних напрямів на найближчу перспективу немає, що не дає можливості прогнозувати виробництво продукції, стратегічні напрями розвитку аграрних підприємств малого і середнього бізнесу.

4. Для стабільного функціонування фермерських господарств необхідно в області, кожному районі розробити стратегічні програми розвитку і направляти кошти фінансової державної підтримки на їх виконання.

Література:

1. Гайдуцький П.І. Про основні засади реформування системи державної підтримки сільського господарства та сільської території // Економіка АПК. – 2005. – № 11. – С.43-48.
2. Могильний О.М. Державне регулювання аграрної сфери – Ужгород: ІВА – 2005. – 400 с.
3. Статистичний щорічник Херсонської області за 2009 р. – Херсон. Головне управління статистики у Херсонській області. – 2010. – 507 с.
4. Аналіз роботи та розвитку селянських (фермерських) господарств Херсонської області за 2009 р. Головне управління агропромислового розвитку. – Херсон. – 2010. – 10 с.

УДК 664:338.26

ПРАВОВІ ЗАСАДИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ТА БЕЗПЕКИ ХАРЧОВОЇ ПРОДУКЦІЇ ТА ЇХ МІСЦЕ В СИСТЕМІ ПЛАНУВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ ХАРЧОВОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ

Г.М.ТАРАСЮК – д.е.н, професор, Житомирський ДТУ

Постановка проблеми. Вимоги до безпечності і якості продукції є не лише спробою убезпечити власних споживачів, але й ефективним інструментом захисту внутрішнього ринку, роль якого буде постійно зростати в найближчі роки. В усіх розвинутих країнах світу система контролю якості та безпеки харчових продуктів від виробника до споживача включає в себе два основних елементи: систему державного нагляду за виробництвом та професійний науковий супровід, незалежну експертизу та арбітраж. В Україні друга ланка знаходиться лише на початковому етапі становлення. У той же час, Українську лабораторію якості та безпеки продукції АПК варто віднести до успішного кроку України в даному напрямку. Адже із застосуванням незалежної експертизи виробник не лише може гарантувати якість і